

УДК 339.9

Савош Л.В., к.е.н., доцент,

Шулім О.О., Савош К.А.

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сутність та ефективність митно-тарифного регулювання в Україні, а також досліджено основні недоліки в його здійсненні.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, міжнародна торгівля, зовнішньоекономічна діяльність.

Savosh L., Shulim O., Savosh K.

ANALYSIS OF CUSTOMS AND TARIFF REGULATION OF INTERNATIONAL TRADE OF UKRAINE AND DISADVANTAGES OF IT

Customs regulation of foreign trade plays an important role, as it applies to protect the national economy and international obligations, maintaining the stability of the international trading system. Therefore, an effective mechanism customs regulation is an essential condition for an active and integral customs policy and resolving problems to ensure economic security, protect its economic interests.

In the article examined the essence of customs and tariff regulation as the main mechanism for ensuring the effectiveness of trade policy. Investigated the influence of its instruments on the development of domestic producers and the major economic development indicators in Ukraine. Also, examined main problems of protecting the domestic market and the main disadvantages of the existing system of national customs regulations of foreign trade flows. Was made conclusions about the need to improve the mechanism of customs and tariff regulation.

Keys words: customs and tariff regulation, international trade, foreign economic activity.

Савош Л.В., Шулім О.О., Савош К.А.

АНАЛІЗ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕЖДУНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

В статье рассмотрены сущность и эффективность таможенно-тарифного регулирования в Украине, а также исследованы основные недостатки в его осуществлении.

Ключевые слова: таможенно-тарифное регулирование, международная торговля, внешнеэкономическая деятельность

Савош Л.В., Шулім О.О., Савош К.А.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Активізація державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності взагалі та митного регулювання зокрема на сучасному етапі становлення торгівельних відносин набувають все більшого значення в умовах глобальної конкуренції та захисту національних економічних інтересів. Ефективно діючий механізм митного регулювання є невід'ємною умовою для проведення активної і цілісної митної політики, а також вирішення митними органами завдань щодо забезпечення економічної безпеки країни, захисту її економічних інтересів.

Сучасний етап характеризується для України постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням та посиленням динаміки торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Ось чому вивчення та використання економічних механізмів та інструментів впливу, зокрема митно-тарифного регулювання, є першочерговим завданням.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням даної теми займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: А.А. Дубініна, Ю.М. Дьомкін, І.Г. Бережняк, П.В. Дзюбенко, В.І. Глухова, Т.М. Мельник, К.І. Новікова, І. Бережнюк, А. Василенко, В. Ващенко, П. Вангель, О. Гребельник, О. Івашина, Г. Грица, Браян Томас, Джеф Сімсон та інші. Проте аналіз наукової літератури, аналітичних та експертних розробок свідчить, що не існує єдиного системного підходу до аналізу цього питання та не всі його аспекти були висвітлені.

Цілі статті. Метою статті є дослідження ефективності митно-тарифного регулювання в Україні, спрямованого на захист національних інтересів у період інтенсифікації міжнародних інтеграційних процесів та його недоліків.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності займає одне із пріоритетних місць у державному регулюванні економіки країни.

Його мета – ретельно аналізувати зовнішньоекономічну діяльність країни і якомога відчутніше сприяти розвитку торговельних відносин з іншими країнами, підтримувати власного товаровиробника та захищати внутрішній товарний ринок.

Митне регулювання – це регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [3]. Даний вид регулювання є економічним, оскільки в якості основного інструментарію використовуються імпорتنий і експортний митний тариф, який виконує і регулюючі та фіскальні функції. У деяких випадках вводяться податки або збори, які мають еквівалентний зміст митному тарифу. Основний напрямок цього виду державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначається митно - тарифною політикою кожної держави [5,с.137].

Митно-тарифні методи регулювання є основою регулювання державою зовнішньоекономічної діяльності. Вони є історично першим інструментом протекціонізму і регулювання зовнішньої торгівлі. Правовою основою впровадження митно-тарифного регулювання в Україні є Митний кодекс України та Закон України «Про митний тариф України». Основним елементом тарифного регулювання виступає митний тариф. Як зазначено в національному законодавстві, митний тариф України – це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України.

Необхідність у застосуванні митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності проявляється в тому, що стан зовнішньоторговельного балансу прямо залежить від ефективності використання даних методів. В Україні дане питання є досить актуальним, оскільки сальдо зовнішньоторговельного балансу багато років поспіль мало від'ємне значення (рис.1).

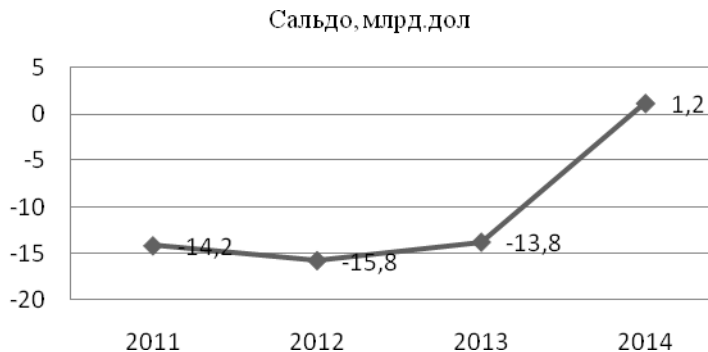

Рис.1. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України в 2011 – 2014 рр.

Як бачимо, протягом 2011-2013 рр. сальдо зовнішньоторгівельного балансу мало від’ємні значення, зокрема найвищий показник спостерігався в 2012 році і становив -15,8. Лише в 2014 показник зовнішньоторгівельного балансу збільшився і мав позитивне значення.

Щоб проаналізувати, на скільки ефективно митно-тарифне регулювання виконує свої функції, необхідно дослідити динаміку надходжень до бюджету митних платежів. До митних платежів відносяться мито, митні збори, акцизний податок та податок на додану вартість (рис.2).

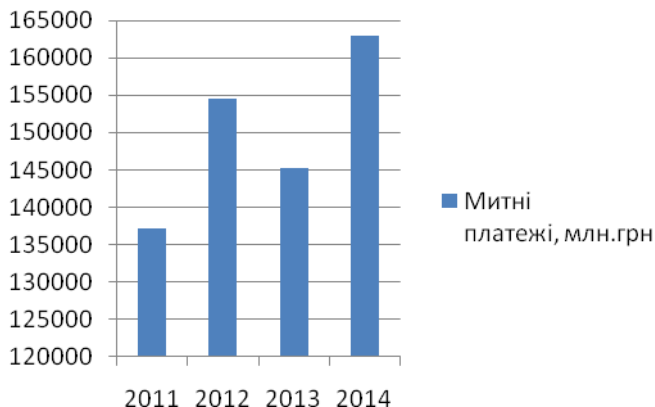

Рис.2. Динаміка митних податків у структурі доходів Державного бюджету України, млн.грн.

У 2013 р. митні органи забезпечили надходження доходів до держбюджету в сумі 145,3 млрд грн, що на 9,3 млрд грн (6,1 %) менше попереднього року. Це, в першу чергу, є наслідком затяжної світової фінансової кризи. У 2013 р. скорочення зовнішнього та внутрішнього попиту на світових товарних ринках зумовило зниження зовнішньоторговельного обігу. Зокрема, імпорт товарів до України в минулому році становив 76,8 млрд дол. США. Порівняно з 2012 р. цей показник зменшився на 9 %, або на 7,6 млрд дол. США. Не дивлячись на зменшення імпорту, у 2013 р. до державного бюджету сплачено 15,3 млрд грн мита, з якого практично вся сума, або 99,4 % – це ввізне мито. До загального фонду державного бюджету надійшло 12,5 млрд грн ввізного мита, що на 4,6 %, або на 492,4 млн грн, більше, ніж у 2012 р. [1,с.162].

Така ситуація пояснюється тим, що з початку 2013 р. в Україні ставки ввізного мита зведено до рівня, встановленого відповідно до Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі. Ввізні мита підвищилися на 119 товарних підкатегорій (цемент; руди та концентрати хромові; продукти органічної та неорганічної хімії; добрива та ін.). При цьому на 13 товарних підкатегорій було встановлено нульову ставку (руди та концентрати марганцеві, підшипники, генератори змінного струму тощо). Щодо акцизного податку, то він займає 11 % у

надходженнях до державного бюджету.

За підсумками 2013 р. до державного бюджету надійшло 35,3 млрд грн акцизного податку, в тому числі вироблених в Україні товарів – 26,4 млрд грн, або 74,8 %, та ввезених в Україну підакцизних товарів – 8,9 млрд грн, або 25,2 %. Надходження загального фонду державного бюджету становили 26,2 млрд грн акцизного податку. Найбільшу частку в надходженнях акцизного податку займають тютюнові вироби – 68,3 % та лікєро-горілчана продукція – 17,8 %. Порівняно з 2012 р. надходження податку до загального фонду державного бюджету зросли на 5,4 % (+1,3 млрд грн), що зумовлено такими основними факторами:

– запровадження авансової сплати акцизного податку виробниками тютюнових виробів при придбанні марок акцизного податку (перевищення сплати над задекларованими сумами);

– підвищення ставки акцизного податку з виробленої в Україні лікєро-горілчаної продукції на 7,9 % та з вироблених в Україні тютюнових виробів – на 6,7 % (середня сума акцизного податку з однієї пачки сигарет з фільтром у 2012 р. становила 4,17 грн, у 2013 р. – 4,48 грн) [1, с.163].

За даними Міністерства фінансів України, загальна сума доходів зведеного бюджету України за 2014 року становила 370000,4 млн. грн., що на 7480,8 млн. грн., або на 2,1 відсотка більше ніж за аналогічний період минулого року, у співставних умовах (без врахування відшкодування ПДВ у сумі 6,8 млрд. грн. по спеціальному фонду державного бюджету за рахунок випуску ОВДП) більше на 14308,9 млн. грн., або на 4 відсотка.

За результатами аналізу можна зробити висновок, що частка надходжень митних податків і зборів до державного бюджету дуже вагома. Так, упродовж останніх років питома вага митних платежів у загальному обсязі доходів бюджету становила в середньому 35 %. Відповідний відсоток у європейських країнах значно менший, адже фіскальна функція їхніх митних адміністрацій не найголовніша.

Протягом попередніх років вже були здійснені значні позитивні зрушення в системі митного регулювання міжнародної торгівлі:

– по-перше, активізувалася взаємодія контролюючих органів із суб'єктами господарювання, що здійснюють

зовнішньоекономічну діяльність. Це дало змогу збільшити додаткові надходження до Державного бюджету України від коригування митної вартості товарів;

– по-друге, активізувалася робота з приведення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності до рівня світових стандартів із метою посилення протидії незаконному переміщенню товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності;

– також, була налагоджена ефективна взаємодія з фіскальними службами сусідніх держав та країн - найбільших торговельних партнерів України з метою виявлення корупційних тінювих схем у зовнішньоекономічній діяльності та організованих угруповань, що ведуть злочинну діяльність у зовнішньоекономічній сфері та займаються легалізацією (відмиванням) кримінальних коштів.

Проте, незважаючи на проведення вище зазначених заходів, в системі митно-тарифного регулювання все ще існує ряд проблем та недоліків. Про недосконалість сучасної митної політики України свідчать наступні факти (рис.3).

Одна з найважливіших проблем, яку необхідно розв'язати у митно-тарифному регулюванні в найближчій перспективі – це впровадження міжнародних норм і правил, що дасть змогу перейти до застосування єдиних стандартів у галузі митної справи і вирішити питання, пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій із гармонізації й спрощення митних процедур, та питання процедури спільного транзиту, а також допоможе здійснити поетапне наближення митного законодавства і митних процедур, які застосовуються в Україні, до країн Євросоюзу [2,с.107].

Рис.3. Недоліки сучасної митної системи України

На жаль, сьогодні, існуюче регулювання не відповідає стандартам ГАТТ/СОТ. Перш за все, – це відставання митного контролю від сучасних потреб пропускної здатності та світових стандартів контролю товарів.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки митне регулювання України не в повній мірі виконує свої функції, в першу чергу, захисні і регулюючі. Традиційно головним завданням митної політики було своєчасний збір митних платежів до державного бюджету, тобто основна роль митного тарифу бути фіскальним інструментом. Інші завдання, такі як, сприяння прискоренню розвитку зовнішньої торгівлі, підвищення

ефективності функціонування механізму митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, застосування митних тарифів в якості захисних заходів від недобросовісної конкуренції – відійшли на другий план. Це призводить до відставання в розвитку регулюючої і захисної функцій митного механізму, що не створює сприятливих умов для розширення зовнішньої торгівлі.

Необхідність вдосконалення митного тарифу зумовлено такими причинами як:

Рис.4. Причини, які зумовлюють необхідність вдосконалення митного тарифу

Отже, на перший план повинна вийти регулююча функція митного тарифу, що характерно в даний час для всіх розвинених країн. Пошук оптимального співвідношення функцій митного тарифу як інструменту регулювання імпорту та експорту, є сьогодні найбільш актуальним питанням у діяльності митних органів України. Вирішення цієї проблеми дасть змогу зробити більш прозорою зовнішню торгівлю України, усунути економічні перешкоди, що сприяють криміналізації імпорту товарів, корупції в митних органах, а також посилити протекціоністську функцію митного тарифу по відношенню до вітчизняних товарів.

Дуже важливою проблемою також є те, що митний огляд та період очікування визначення митної вартості займають досить тривалий час. Розраховуючи митну вартість, що є базою оподаткування імпортованих товарів, іноді виникають розбіжності митних органів та інтересів учасників міжнародної торгівлі. За даними Державної фіскальної служби, зберігаються тенденції до заниження митної вартості при імпорті досить широкого асортименту товарів. Такі тенденції актуалізують для України посилення ефективності механізмів моніторингу та визначення справжньої вартості товарів, достовірності їхнього декларування.

Конфлікт інтересів митних органів та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності полягає у недосконалості та неповноті бази даних цінової інформації відомостей про вартість певного товару (предмету), на підставі яких визначається його митна вартість [4,с.80].

Висновки. Таким чином, митно-тарифна політика є важливою складовою державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків країни та має великий вплив на її економіку. На сьогодні в митно-тарифному регулюванні України існують певні недоліки, які гальмують ефективне проведення міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності в цілому. Для їх усунення потрібно провести ряд заходів та перетворень в митній справі України. Зокрема, для подолання недоліків митно-тарифного регулювання необхідно здійснювати постійний моніторинг з метою врегулювання проблемних аспектів впливу митних та податкових важелів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, потрібно удосконалити механізм митного регулювання через гнучке застосування митного тарифу і методів визначення митної вартості для різних режимів ЗЕД, а також забезпечити прозорість митних процедур та інформування учасників зовнішньоекономічної діяльності про правила митного регулювання зовнішньої торгівлі.

З метою підвищення ефективності процедур митного контролю необхідно більше уваги приділяти використанню сучасних електронних систем і технологій, які дозволять скоротити час проходження товарів через митницю, мінімізувати людський фактор та зменшити кількість бюрократичних процедур.

1. Архирейська Н. В. Аналіз ефективності процедур митного контролю / Н.В. Архирейська // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2014. - № 1. - С. 160-165
2. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції / С. Ф. Гуцу // Гуманітарний часопис. - 2013. - № 4. - С. 105-109
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Переверзева Г.Г. Удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні шляхом впровадження системи «Електронна митниця» / Г. Г. Переверзева // Вісник КрНУ ім. М. Остроградського. - Випуск 4/2012 (75). – С.79-82
5. Шишка, Р. Б. Митне право України: підручник / Р. Б. Шишка. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 320 с.